

Don Carlos Sant Mickael III von Kirbugot und Hyyregelder

Mõnda loomanimeloomest

Ell Vahtramäe

Teesid

Nimel on mitmeid funktsioone. Peatun neist neljal – identifitseerival, sotsiaalsel, kommunikatiivsel ja maagilisel. Suhtemuutused loomapidamises, eelkõige selles, kuidas tarbeloomast on saanud lemmikloom, kajastuvad ka loomanimedes, mida vaatlen käesolevas kirjutises. Jälgin, kellele koduloomadest üldse pannakse nimesid, kust saadakse selleks inspiratsiooni, millised tegurid valikut mõjutavad, kuidas neid nimesid kirjutatakse ja mismoodi lemmikuid hüütakse. Põgusalt peatun nimepanekuteremoonial ja sellele, mis tehakse siis, kui loom on saanud n-ö vale nime. Kasutatava materjali jaotasin tinglikult traditsiooniliseks ja viimase aja lemmikloomadele nime andmise tendentsidega seotud aineseks. Nende kohta kasutan vastavalt nimetusi maaloomakultuur ja linaloomakultuur.

Märksõnad: koduloom, lemmikloom, loomapidamine, nimeloome, nimepanek, pärisnimi

Veel praegu elab Eestis, peamiselt küll maal, inimesi, kellele koduloom tähendab eelkõige majapidamises kasulikku olendit: ta kas annab toodangut, valvab maja või püüab hiiri. Seoses üha hoogustuva linnastumisega muutub loomade positsioon: tarbeloomast saab lemmikloom.

Olen pidanud endale mõnel korral tunnistama, et päritolult maainimesena erinen oma loomapidamisseisukohtade poolest linnlastest. 1981. aastal ilmus kirjastuse Valgus väljaandel soome keele õpik *Puhutteko Suomea*, milles õppetunnid on koondatud kahe pere ümber: üks Eestist, teine Soomest. Enne tõsiste ja süstematiseeritud keeletundide juurde asumist on paar keelenäiteid sisaldavat peatükki, esimeses neist leidis lause: *Liisa rakastaa myös kissaa; se on kuin perheenjäsen* (Roos & Tamm 1981: 15). Mäletan hästi, et ma tajusin seda lauset tollal, 10.–11. klassi tüdrukuna kui nalja, sest minu peremõiste koduloomi ei hõlmanud. Nad olid küll olemas, kuid elasid oma loomaelu ja neil oli oma pere, mille liikme-

Ell Vahtramäe

teks vaid liigikaaslased. Nüüd aga olen kohanud Eesti peretutvustustes, olgu need siis televisioonis, ajalehes või interneti jututoas, et lemmikloomadel on seal kindel koht. Kummastavalt on lapsed ja lemmikud peresuhetes mõnikord üsna ühel tasandil:

Lisaks neljale lapsele on peres 2 nümfkakaduud, sebra-ama-diinid, jaapani kajakad, viirpapagoid, riisilind, kaks india oga-saba, kaks Lõuna-Aasia tokeed, nahkkilbiline hiina kolmküüskilpkonn, harilik nastik ja anakonda (Nuter 1999).

Interneti jututubades olen sattunud jälgima tõsimeelseid arutelusid teemal, kas väärkam on omada last või looma, mõeldud on siis enamasti koera, mõningate reservatsioonidega ka kassi. Ja vähemalt ühes Perekooli foorumi väitluses jäi kõlama mõte, et kõiki loomi peab armastama, aga laste puhul piisab, kui armastatakse ainult oma last. Omamiseelistuste suhtes kindlat eristust kõnealuses foorumis ei tekkinud (vt ka <http://www.perekool.ee>).

Viimati tajusin suhtemuutust alles hiljaaegu. Nimelt olen oma lastele rääkinud, et kunagi pensionile jäädes kavatsen kolida vanematekoju ja hakata seal kasvatama angoora küülikuid. Lõnga pärast muidugi. Mul on nostalgiline mälestus lapsepõlvesallist, mis

Foto 1. Küülikupidamise võimalikkusest toas. Juss metsikus looduses. Evelyn Fridolini foto 2005.

erinevalt kõigist villastest esemetest ei torकिनud ja oli imepehme. See olevat olnud angoora jänese villast. Ja nii olen tõepoolest mõelnud, et kui üldse kunagi loomi pidada, võiksid need olla angoora küülikud. Lapsed aga on rääkinud minu plaanist kõikidele oma loomasõpradest kaaslastele, kellest ühed hoiatasid mind, et pean siis juhtmetel hoolega silma peal hoidma, sest küülikud närvivad need imelise kiirusega läbi. Järgmisel hetkel olid mõlemad osapooled rabatud: mina, sest mul polnud iial tulnud mõttessegi toas küülikuid pidama hakata, vastaspool aga sellepärast, et ei suutnud kuidagi ette kujutada loomapidamise võimalikkust väljaspool korterit.

Suhtemuutused kajastuvad ka loomanimedes, mida vaatlen käesolevas kirjutises. Jälgin, kellele koduloomadest üldse pannakse nimesid, kust saadakse selleks inspiratsiooni, millised tegurid valikut mõjutavad, kuidas neid nimesid kirjutatakse ja mismoodi lemmikuid hüütakse. Põgusalt peatun nimepanekutseremoonial ja sellel, mis juhtub siis, kui loom on saanud n-ö vale nime.

Kasutatava materjali jaotasin tinglikult traditsiooniliseks ja viimase aja lemmikloomadele nime andmise tendentsidega seotud aineseks. Nende kohta kasutan vastavalt nimetusi maaloomakultuur ja linnaloomakultuur.

Marju Torp-Kõivupuu hindab oma kogemustele ja mitmele uurimusele toetudes külaühiskonnas elava eestlase suhet loomadega praktiliseks; lemmikloomakultuur on talupojauhiskonnale võõras (vt Torp-Kõivupuu 2004: 48). Tänapäeva Eesti maainimeste hinnangutes pole suhetes loomadega olulisi nihkeid toimunud. Endiselt on looma koht õues või laudas, vaid vähesed neist võivad teatud juhtudel tuppa tulla. Kassidele ei ole üles seatud ronimispuid ega liivakaste – need vajadused tuleb kiisudel väljas rahuldada. Moodsat lemmikloomavarustust kasutatakse maal vähe, sest looduskeskkonnas pole selleks vajadust (vt ka Torp-Kõivupuu 2004: 52).

Linnades peetakse loomi pigem emotsionaalsetel kaalutlustel: vajatakse kaaslast-sõpra-pereliiget, samuti igatsetakse taga kadunud sidet elusa loodusega. Inimeste päris oma territooriumid on linnades väga väikesed, suurtes paneelelamutes piirduvad need ainult korteriseinte vahele jäävaga. Et loomadel on omad vajadused, tuleb mõelda nende rahuldamise võimalustele. Odavam on muretseda kassile kraapimispind, kui osta iga paari aasta tagant uus diivan.

Maa- ehk traditsioonilist (vanemat) loomapidamiskultuuri puudutav materjal pärineb peamiselt rahvaluule arhiivist. Linliku lem-

Ell Vahtramäe

mikloomakultuuri kohta olen kogunud andmeid interneti jututubadest ja teinud tähelepanekuid oma tuttavate lemmikloomapidajate juures.

Loomanime olemusest

Läbi aegade on juureldud, mis eristab loomi inimestest. Üheks eristajaks on pärisnimed. Neid on ainult koduloomadel ja üksnes inimsekkumise tulemusena. Juri Lotman kinnitab:

Isegi kõige kõrgemini arenenud loomade keeles pole seni õnnestunud avastada pärisnimedekihti (Lotman 2001: 43).

Uuema suuna zoosemiootikud leiavad, et ka loomadel eksisteerib siiski oma identifitseerimissüsteem: nad kasutavad mitmesuguseid märke oma territooriumi määramiseks, andmaks teavet valmisolekust paljuneda, asendist sotsiaalses hierarhias, hetkemeelolust jne. Ungari juurtega ameerika semiootik Thomas Sebeok eristab loomade keeles tõelisi või ainuomaseid pärisnimesid (*singular proper name*), kirjutades bioloogilistest nimedest juba 1976. aastal; autor ise peab seda termini esmakasutuseks (Sebeok 1990: 79). Bioloogilised nimed on olemas peamiselt selgroogsetel, ohtralt leidub neid lindudel ja imetajatel. Selliste pärisnimede hulka kuuluvad näiteks keemilised koodid nn klanninimedega, mille järgi ühe mesilaspere liikmed eristavad omi ja võõraid liigikaaslasi. Linnud dueteerivad paarilise identifitseerimiseks: üks paariline esitab laulu esimese poole ja teine jätkab (vt Sebeok 1990: 92). Selliseid märke võib käsitleda loomade endi liigisiseste nimedena, mõnes mõttes nende tõeliste nimedena. Inimene võõrliigina ei oska neid mõista ega kasutada, tal on erinevate isendite jaoks oma nimed, millele nende kandjad oskavad "peremehele" ootuspäraselt reageerida.

Lingvistid defineerivad loomanimed järgmiselt:

[...] nimi ehk pärisnimi ehk prooprium on liik üksikobjekti tähistamiseks (diferentseerimiseks ja identifitseerimiseks) kasutatavaid nimisõnu või nimisõnafraase (Erelt & Erelt & Ross 2000: 525).

Samas väljaandes on toonitatud, et oma loomu poolest sarnanevad loomanimed isikunimedele:

[---] loomanimi ehk zoonüüm tähistab looma (*hrl kodulooma*),
nt (koer) Pontu, (kass) Missi, (hobune) Piki, (lehm) Mooni, (pull)
Punu, (siga) Rõik, (kits) Mõki, (kana) Tuti, (kukk) Petja, (ronk)
August (Erelt & Erelt & Ross 2000: 530).

Loomanimedel on kaks kihistust: vanemasse jäävad väljakujunenud pärisnimed ja uuem hõlmab juhuslikumaid zoonüüme.

Loomanime funktsioonidest

Nimel on mitmufunktsiooni, olenevalt kultuurist võib nende tähtsuse pingerida erineda. Peatun neljal – identifitseerival, sotsiaalsel, kommunikatiivsel ja maagilisel – funktsioonil.

Tänapäeva tavainimesele, vähemalt Euroopa kultuuriruumis, on nimi eelkõige märk ühe objekti eristamiseks paljude sarnaste hulgast. Kõnelejate enamikule, kui nad ei ole just need, kes objektile algselt nime annavad, määratakse nime osutus pigem kausaalse kommunikatsiooniahela kui kirjeldusega (vt ka Kripke 2001). Nime valimisel peetakse silmas hulka tunnuseid: looma sugu, liik, tõug, välimus, iseloom, “amet” peremehe majapidamises jne. Mõned neist tunnustest on eriti prestiižikad, näiteks haruldane koeratõug, nimega saab seda esile tõsta: Lord, Prints, Leedi sobivad väärikatele loomadele, tavalise karjakrantsi tarbeks on need liiga edevad. Võõrapäraseid inimesenimesid või neist tuletatud vorme pannakse enamasti tõuloomadele – võõrnimedega kergitavad inimesed endigi enesehinnangut. Nii kannavad nimed endas ka sotsiaalset funktsiooni.

Adrian Koopman kirjutab, viidates Edward E. Evans-Pritchardile:

[---] *igat liiki nimed on sotsiaalsed dokumendid, mis fikseerivad isiku positsiooni sotsiaalses struktuuris ja määratlevad selle liikmete suhet ühiskonda* (Koopman 1992: 1).

Kasutan seda tähelepanekut lähtepunktina koeranimede uurimisel. Loomanimed on pakkunud Aafrika uurijatele rohkesti mõtlemisainet, teemat on käsitletud interdistsiplinaarselt ja palju. Liverson Tatira (2004) kirjeldab koertele nimepanemise ajendeid Zimbabwe ja toob ühe olulisema funktsioonina esile nime kui kommunikatsioonivahendi: šonadel ei ole kombeks väljendada otseselt teatavaid tundeid mõne ühiskonnaliikme vastu, vaid nad teevad seda

koeranimede vahendusel. Kommunikatiivsed nimed on väga pikad, nt Hunodhakauroyi ('nõidusest joovastatud') ja Kunyangovapahavatendi ('isegi, kui sa annad neile midagi, ei ole nad tänulikud'), ning nende ülesanne on tuua välja omaniku tunded ja anda neist informatsiooni. Piisab, kui vastav isik teab koera nime, sellega on teade edastatud.

Koeranimedega viidatakse varjatud tüliküsimustele, mis sageli on seotud nõiduse, abiellumise, lähisuhete (sh naabrid), aga ka probleemidega pereliikmete vahel. On huvitav, et mõnikord suhted asjassepuutuvate vahel paranevad, kuid koera nimi jääb muutumatuks. Omanik peab ootama, kuni koer sureb või võtma uue koera ja nimetama teda vastupidiselt eelmise sõnumiga. Siiski peavad šonad halvaks endeks, kui koera nimi väljendab positiivset tunnet. Kirjeldatud nimepaneku tavad on ülekaalus maapiirkondades ja hõlmavad kõiki vanuse- ja elualarühmi, kuigi vanem põlvkond kasutab neid rohkem (vt Tatira 2004: 88–89). Eespool tsiteeritud A. Koopman on sarnast käitumist täheldanud ka suulude juures.

Esmapilgul tundub, et Euroopas, vähemalt Eestis, midagi sellist ei leidu. Ometi on meilgi kommunikatiivseid loomanimesid, näiteks kannavad pandud nimed endas mõningase vastuhaku märke. Matthias Johann Eisen kirjutab Heikki Ojansuule tuginedes:

Ajalooliste isikute nimed Soome loomadel:

Pori kandis hobune Kurko (Gurko,¹ Vene sõjaväe juhataja viimases Türgi sõjas), Pori kandis hobune Kronje² (buuride pealik), Oulu pool härjad Kuroki³ (Jaapani väeülem) ja Tössel (Stössel,⁴ Port-Arturi kaitsja), koerad Kuropatkin⁵ ja Popri, rootslastel Bobbe (Babrikov,⁶ end. Soome kindralkuberner), koer, härg Bismarck,⁷ soomerootslaste koerad Yrjö-Kuskinen⁸ (senaator) ja Meurman⁹ (Eisen 1913: 364–365).

Loetelule lisab M. J. Eisen selgituse: *Poliitilistes tülides kuulsaks saanud isikutelt võetakse loomade nimed, kui isiku kohta enamaste põlgtust tahetakse avaldada.* Ta lisab Soome näidetele teateid Eestist: *Meil annud "Sakala" ilmumisel üks mõisnik oma koerale Jakobson nimeks, teine jälle Sakala.* Ühtlasi peab M. J. Eisen sotsialismuse mõtteid laudas rahvahuumorile omaseks jooneks (Eisen 1913: 364–365).

Näiteid leiab hilisemastki ajast: nõukogude ajal räägiti kolhoosi seakarjast, kus kõikidel kärssninadel olid NLKP poliitbüroo liikmete nimed.

Lisaks identifitseerimisele, sotsiaalsele ja kommunikatiivsele funktsioonile oli minevikus kindlasti olulisel kohal nimemaagia. Oskar Loorits selgitab, et olendi ja nime vahel on mingi salapärase side, nimi sisaldab midagi olendist endast, on selle hing (vt Loorits 1990). Saades teada nime, allutatakse selle kandja enda mõju alla, kusjuures nimepidi hüüdmisega saab kedagi esile kutsuda, aga ka hävitada. Uskumus on tuntud kõikjal maailmas (vt ka Leach & Fried 1984). Siit edasi oleks lihtne järeldada, et esimesed kodustatud loomad said nimed kaitseks: nad olid ju inimesele eluks väga vajalikud. Teiste uskumuste järgi võib loom olla mõne võõra hinge kehas. Inimesest lahkuvat irdhinge on nähtud mesilase, kärbse, hiire või linnuna, libaloomad on tegelikult inimesed. Loomadena esinevad ka üleloomulikud olendid: järvevaim võib võtta kala kuju, krati sagedaseks avaldumisvormiks on kass või lind ja kuradi hing saab asuda ükskõik kelle sisse. Usundist lähtudes on raske otsustada, kas muinasajal anti loomale nimi kui partnerile, sooviga teda turvata või tehti seda hoopis enesekaitseks, et allutada oma võimule seda, kes varjab end looma sees.

Nime saavatest loomadest

Inimene ei anna pärisnime kõikidele loomadele, nähtustele, kohtadele ja esemetele, kelle või millega ta kokku puutub, vaid ainult nendele, kellega või millega tal on lähedasemaid sidemeid. Väga harva on pärisnimesid metsaasukatel ja pole seda kõigil koduloomadelgi. Näiteks kassid, kes tuntud ütluse järgi “käivad omapead”, olid 20. sajandi algul veel enamasti nimetud; kõikidel hiirepüüdjatel pole nime tänapäevani.

Nimepanek eeldab võimu nimetatava üle, kuid samas ka objekti tunnustamist partnerina. Keeleteadlaste ja teiste vastava ainesega tegelejate meelest on nimesid hakatud kõige enne panema lehmadele, härgadele ja koertele – neil on väljakujunenud pärisnimed. Teiste koduloomade nimed on hilisemad ja juhuslikumad.

19. sajandi lõpu ja 20. sajandi esimese poole materjali põhjal tehtud uurimistööde põhjal paistab, et kõige rikkalikum on lehmade nimeloend. Viiskümmend aastat tagasi olid populaarsemad Mooni, ilmselt hilistekkeline nimi; vanimatest nimedest olid tuntumad Tähik, Lillik ja Maasik. Vanad, kuid kadumas, olid Kүүdīk (valge seljajutiga) ja Leemik (valge või hall), täiesti unustatud aga sellised

Ell Vahtramäe

nimed nagu Merik (punane lehm), Põdrik, mis oli 1920.–1930. aastatel kasutusel Valga- ja Tartumaal, ja Mõtsik, mis leidub Wiedemanni sõnaraamatus.

Lehmadele pandavad nimed on Paula Palmeose järgi kindlasti vaadeldavad väljakujunenud pärisnimedena. Üldiselt aga olid vana nimed juba 20. sajandi alguses taandumisel ega olnud enam alati seotud värviga. Sellele osutab näiteks seik, et Punu on pandud musta pulli nimeks (vt Palmeos 1955: 99–107). Uusi veisenimesid luuakse vana nimemoodustusmudeli järgi, üha enam on kasutusel inimeste nimed.

Arvukuselt järgmisel kohal on koeranimede loendid. Vanimaid on Irmi ja Armi (halli koera paralleelnimed), nendele kui juba kaduvatele ja haruldastele nimedele pööratakse erilist tähelepanu 1953. aastal ilmunud loomanimede kogumise juhendis (vt Koduloomade nimede kogumisest 1953), sadakond aastat enne seda on Friedrich Reinhold Kreutzwald andnud need nimed Kalevipoja koertele.

Hobuseid peeti Eestis juba pronksiajal ratsaloomadena (vt Lõugas 1992: 58). Majanduslikult olid talupoegadele kui maaviljelejate-

Foto 2. Lehmad kuuluvad nimedega koduloomade hulka. Kui kolhoosilehmad võisid kohati nimeta jääda, siis talu- või isegi kolhoosiperes kindlasti mitte. Urmas Karu foto. Rannu kihelkond. 1960. aastad.

*Foto 3. See väike kassipoeg on alles nimeta.
Evelyn Fridolini foto 2005.*

le olulisemad veo- ja künniloomad, kuni 17. sajandini olid selles osas eelistatud veised. 1624. ja 1638. aasta revisjonides oli hobuste ja härgade suhe muutunud juba tunduvalt härgade kahjuks. Võib väita, et tol ajal olid välja kujunemas piirkondlikud erinevused: Põhja- ja eriti Lääne-Eestis domineerisid härjad, Lõuna- (eriti Kagu-)Eestis eelistati adra ees hobust (vt Ligi 1992: 153). Edaspidi kasvas hobuse osa veoloomana kõikjal Eestis. Suksudele on pandud nimeks Must, Võik, Raudjas, Punane. P. Palmeose käsitluses polegi need õieti pärisnimed nagu lehmadel ja koertel, vaid tähistavad enamasti vaid hobuse värvust, kusjuures soolist vahet ei tehta. Muidugi on ka hobustele pandud nimesid väliste tunnuste või iseloomu järgi (Junts – lühikese kerega täkk; Muru – pika karvaga; Kuller – kiire), kuid neid on vähe ning need on hilisemat algupära ja juhuslikku laadi (vt Palmeos 1955: 107–108).

Ell Vahtramäe

Ülejäänud taluloomadel, nagu kassid, lambad, kitsed, sead, tavaliselt nimesid ei olnud, kuid varasemad teemaga tegelejad on siiski registreerinud ka erandeid – nimekandmise au on olnud ainult mõnel, teiste hulgast millegi poolest eriti silma paistnud isendil.

Tänapäeva lemmikloomade hulgas maal ega linnas pole ma kohanud ühtki nimeta koera, küll on üksikuid kasse, keda hüütakse lihtsalt Kassiks. Lehmadel on endiselt nimed. Nõukogude ajal hakati loomi suurfarmides nummerdama, et neid üksteisest eristada. Siive Eesmäe, praeguse OÜ Estonia, endise eesrindliku kolhoosi Estonia lüpsja sõnutsi:

Aga kuidas sa numbriga räägid või pahandad! Ikka nimepidi! Numbrid on ka, aga hüüame ikka nimega. Nii oli kolhoosi ajal ja on praegu ka (Eesmäe 2005).

Varasemaga võrreldes on rohkem nimega sigu, lambaid, kitsi ja kodulinde.

Pärast Teist maailmasõda on hakatud pidama võõramaiseid lemmikloomi. Ahvid, maod ja suured kiskjad on meie kodudes praegugi

Foto 4. Nendel merisigadel on igapähe oma nimi ja kõigi peale kokku ka ühisnimi Mersud. Pildil merisead Jeesus ja Kuldkõrv. Marilyn Fridolini foto 2005.

suhteliselt harvad elanikud, kuid pisinärilised, eksootilised linnud ja mitmesugused kalad on üsna populaarsed. Pisiloomi võetakse eelkõige lastele, et nad saaksid looduse asjadest paremini aru, samuti pedagoogilise vahendina hoolsuse, kohusetunde ja vastutuse kasvatamisel (vt ka Mikkor 2000). See on ka mõistetav, sest närilisi on suhteliselt lihtne pidada: nende territoorium võib piirduda puuriga, lühike eluiga võimaldab neist tühimuse korral "loomulikult teel" vabaneda – pärast lemmiku surma enam uut liigikaaslast ei võeta. Lisaks ei kaasne kohustust käia loomaga jalutama ja olla pidevalt tema jaoks olemas. Samas aga ollakse sellise lemmikuga vahel nii nõrgalt seotud, et tema nimeks jääb pelgalt liiginimetus:

Meil on kuldkala. Tema nimi on Kuldkala, sest me pole talle veel mingit muud nime välja mõelnud, kuigi meil on isegi kõigil mänguloomadel oma nimed. Lihtsalt ükski pole nagu päris täpselt sobinud (seikleja.net/index.html?op=lugu&rubriik=93&id=335).

Kasutatud materjali põhjal võib üldistada, et kõige harvemini on nimi pandud kaladele. Põhjus võib olla selles, et akvaarium mõjub korteris pigem dekoratsioonina: kalu on ilus vaadata – stereotüüpset nimetatakse vee-elanike jälgimise rahustavat toimet inimesele –, kuid neid ei saa pihku võtta ega hellitada, mis ilmselt on vajalik tugevama ühtekuuluvustunde tekkimiseks. Lisaks on kalad üksteisele väga sarnased nii välimuselt kui ka iseloomult, vähemalt esmapilgul.

Kasutatakse ka ühisnime, millega tähistatakse mitut looma või tervet pesakonda. Sel juhul loomal oma nime ei ole. Sageli kutsutakse sedasi pisinärilisi:

Minu lemmikloom on hamster. Mul on neid kaks. Kutsun neid Sipsikuteks (Ardi, 10: seikleja.net/index.html?op=lugu&rubriik=93&id=335).

[Jaapani] *tantsuhiired (6 tk) kollektiivnimetusega Hiirested* (<http://www.perekool.ee>).

Muidugi on olemas ka väikeloomi, kellel on nimi või isegi mitu, selliseid tundub olevat rohkem kui nimetuid või kollektiivnime kandjaid.

Nimevaliku ajendid ja eeskujud

Traditsiooniliselt pannakse Eestis loomale nimi tema väliste tunnuste, eriti värvuse (Muri on väga levinud musta koera nimenä; Pitsu tähendas algselt valget pika karvaga koera < špits), aga ka iseloomu järgi (Murra – kurja koera nimi, < murdma; Lusti – rõõmsale mänguhimulisele koerale). Mõnikord on nimi tuletatud sünnipäevast (lehmadel Esmik, Teisik, Pühik, sündinud vastavalt esmaspäeval, teisipäeval, pühapäeval). Eestis on harvemini lähtunud sünnikohast (Nurmik – nurmel karja juures sündinud vasikas). Soomes on rohkelt traditsioonilisi zoonüüme tuletatud talunimest. Mainitud printsiibid kehtivad kõikide loomaliikide puhul, erinevad on tuletusliited. P. Palmeose järgi on lehmanimed üldiselt ik-lõpulisel, harvemini s-lõpulisel ning neid ei kasutata teiste loomade nimedena. U-lõpulisel on pullinimed ja i-lõpulisel koeranimed. Peale ühe või teise liigi nimede on teatav hulk selliseid, mis võivad kuuluda mitmele loomaliigile, näiteks Lauk esineb hobuse-, härja- ja lehmanimena (vt Palmeos 1955: 111). Tundub, et varem hoiti erinevate liikide nimesid rangemini lahus, tänapäeval pannakse vahel teadlikult teise looma nime või isegi liiginime, näiteks kalad nimedega Kass ja Koer või Karl Ristikivi loominguist tuttav kass nimega Krants.

Tänapäevalgi pannakse nimi looma välimuse või iseloomu järgi:

Üks karvase sabaga kass jälle oli Traadu (sõnast traatsaba). Üle mõistuse peenikeste ja rangis jalgadega kass sai nimeks Õhupall peale seda kui oli käimapeale jäänud ja tõesõna õhupalli ka meenutas (<http://www.perekool.ee>).

Tänapäeval välimuse järgi pandud nimed erinevad vanadest, eelistavalt värvi arvestavatest nimedest. Tundub, et nimi peab pakku-ma midagi enamat kui ühe looma eristamine teisest – see peab kõnelema midagi ka nimepanijast või loomast. Hea nimi on tabav ja humoorikas ning annab aimu nimepanija tähelepanuvõimest ja originaalsusest.

Tõeline loomasõber võtab aega nime valikuks:

Tõime 7-nädalase terjerihakatise koju ja elasime temaga mitmeid päevi, arutades omaette diivanil, mis kutsikale nimeks panna. Siis leidsime, et tark mõte oleks loomale otsa vaadata. Suhelda ja küsida: “Kes sa selline küll oled?” Kulus nä-

dal, kulus teinegi, ühtäkki teadsid kõik pereliikmed, kellega tegu – nimi tuli ise (noh, koer suutis meile selle edastada!).

Paar kuud hiljem külastas meid sõber, kes pikalt ja põhjalikult kutsaga tutvus ning teatas siis: “No on see teil vast troll!” Musta karva šotlase nimeks oli juba ammuilma Troll saanud [---] (<http://woman.delfi.ee/foorum/read.php?f=24&t=39923&a=2>).

Selliste lugudega käib kaasas soovitus süveneda lemmiku hingeelu ja alles siis valida sobiv nimi.

Pole täpselt teada, kuidas jõuti traditsioonilises külaühiskonnas looma “õige” nimeni. Arhiivandmete, aga ka nimeuurijate tööde põhjal tundub, et antud teemal oma pead eriti ei vaevatud, toimis traditsioon, aga sageli jäeti nimepaneku töö laste teha. Tänapäeval suhtutakse loomanimesse täie tõsidusega. Kombeks on kasutada kaasinimeste abi, olgu siis suulised konsultatsioonid sõprade-tuttavatega või teema ülesvõtmine netifoorumites. Ühiselt vaetakse kõikvõimalikke nimesid, põhjalikumatele abilistele on oluline teada sugu, välimust, tõugu, (viimane on eriti oluline: see ongi väga informatiivne, kuid tundub, et lisaks sellele lisab kogu toimingule teatavat väärikust). Lisaks nimesoovitustele räägitakse püstitatud teema all ka oma kogemustest ja seisukohtadest.

Inimesenimed loomanimedena

Traditsiooniliste või nimemoodustustavatest lähtuvate loomanimede kõrval on järjest enam kasutusel antroponüümid. Eesti kultuuriruumis on inimesenimede kasutamine zoonüümidena suhteliselt hiline nähtus, mille esimesed registreeritud ilmingud ulatuvad saja aasta taha. Omaaegsetest loomanimedest kirjutab M. J. Eisen, toetudes küll suuresti Soome uurija Heikki Ojansuu uurimusele *Kotieläintemme suomenkielinen nimistö* (1912), kuid lisades sinna Eesti ainet. M. J. Eisen jagab refereeritava autori irooniat: *Liisad ja Leenud, Matsid ja Mikud puhusid karjapilli, Liisad ja Leenud sõid rohtu*. Ta paneb omalt poolt südamele:

Inimese nime andmine loomadele tunnistab keele vaesust loomanimede asjus ja ülepea nimeandjate vaimuvaesust. Kuid tõepoolest tunneb keel hulga loomanimesid; ainult rahvasuu

Ell Vahtramäe

unustab neid enam ja enam. Inimesenimed loomadelt ära, loomanimed loomadele! (Eisen 1913: 365).

P. Palmeos peab võimalikuks, et tegemist võib olla siiski üsna vana traditsiooniga. Tema järgi näib siia rühma kuuluvat ka Polla, mis

[---] *Wiedemanni sõnastiku järgi on punase härja nimi, võimalikult endine mehenimi, sest ka meie kohanimedes pole sama tüvi tundmatu (vrd Polli – mõis Virumaal Kadrina kihelkonnas, küla Mulgimaal Karksi kihelkonnas, talusid mitmel pool)* (Palmeos 1955: 109).

Omalt poolt lisan veel Halliste kihelkonna külanime Suka-Polli, mis mu meelest sobib oma ilmekuses jätkama *poll*-tüvede rida ning kinnitab P. Palmeose seisukohta.

Uuemas nimetraditsioonis suhtutakse M. J. Eiseni sajanditagu-
sest täiesti eitavast seisukohast erinevalt antroponüümide kasutamisse paindlikult. Kassilehe andmeil kannavad pooled kiisud inimesenime või nende lühivariante ehk hüüdnimesid (vt Imelik nimi 2002: 6–7), sama kinnitavad mitmed lemmikloomaportaalid (vt ka Chao 1997; Pet Name Category). Selleks uurimuseks tehtud esialgse statistika põhjal on Eestis inimesenimed koeranimena veelgi sagedamini kasutusel.

Loomafoorumites on inimesenimede kasutamine loomanimena tekitanud ainult üksikuid vastuväiteid:

[Koerale otsiti foorumis nime, pakutud oli Carolina Herrera]:
Carolina ju puhta inimese nimi ja mis siis, kui lapse klassi satub mõni Carola vms? (<http://www.perekool.ee>).

*Minu meelest oleks igati hea nimi koerale mõni selline, mida inimese nimeks kindlasti ei paneks. Tõsi, selliseid nimesid on väga raske leida, mis tiba koera iseloomustaks ja samas hüü-
tav oleks. Tuttaval oli koera hüüdnimi Possu, kuna aga kuu-
lekustrennis asendus kutse "Siaa!" hüüdega "Küpsis!", siis lõ-
puks kujunes peni nimeks Küpsis* ([http://www.lemmik.ee/
index.php?035175&tid=494](http://www.lemmik.ee/index.php?035175&tid=494)).

Inimesenimedest domineerivad praegu võõrapärased ja äraarva-
matu kirjapildiga isikunimed, sõnaga: võib täheldada võõrnimede
buumi. Meedia avaldab iga kuu tavakohase pressiteate sündide-
abelude-surmade statistikaga, kus tähtsal kohal on haruldased

Ell Vahtramäe

ja sagedased nimed. Alati leiavad need lühiteated elavat vastukaja. Näiteks pressiteade Postimehe *on-line*-versioonist:

Siseministeeriumi andmeil tuli jaanuaris harvaesineva poisinimena kasutusse näiteks Mehhi ja tüdrukunimena Marissol.

Harvaesinevad poisinimed olid jaanuaris näiteks Damar, Edinhard, Mehhi, Rayan ja Robico. Tüdrukutele pandi üksikutele juhtudel nimeks Aurora, Berlin, Diandra, Marissol ja Roosalye.

Populaarsemad poistele pandud eesnimed olid jaanuaris Aleksander, Daniel, Karl, Maksim, Mihkel, Oliver ja Rasmus. Sagedamini esinevad tütarlaste nimed olid Anna, Anetel/Anett/Anette, Katariina/Katarina, Marta, Polina ja Viktoria.

Jaanuaris koostati Eesti perekonnaseisuasutustes kokku 1118 sünniakti, nendest 610 poisslastele ja 508 tütarlastele.

Jaanuaris on rahvastikuregistris registreeritud 1636 inimese surm.

2004. aasta detsembris registreeriti 1143 sünniakti, nendest 556 poisslastele ja 587 tütarlastele. 2004. aasta jaanuaris koostati 1035 sünniakti, nendest 513 poisslastele ja 522 tütarlastele (http://www.postimees.ee/170205/online_uudised/158052.php).

Lisan ametlikule pressiteatele mõned selle kohta kirjutatud kommentaarid:

VAESED LAPSED

17.02.2005 10:39

Damarist saab koolis kamar ja Roosalye'st rosolje. Mõelge enne, kui lapsi traumeerite.

lihtne

17.02.2005 10:59

no kui marssal ja rosolje, siis marssal ja rosolje. vaesed lapsed

Mehhi

17.02.2005 11:06

Kui suureks kasvan, annan vanamehele vastu tahhi

kirjaoskamatus

17.02.2005 11:54

Ell Vahtramäe

Damar, Edinhard, Rayan ja Robico ja Roosalye on pandud KIRJAOSKAMATUTE vanemate poolt. Ka Eestis on harimatuid inimesi.

asjalik

17.02.2005 12:08

Marissol on ju Costa Braval hotelli nimi, ei tea, kas see pisike neiu on seal eostatud...

friedrich

17.02.2005 12:22

Aurora nendest näidetest veel kõige talutavam – kuigi omajagu imelik seegi...

james b.

17.02.2005 12:51

No mis teha, ei ole enam köstrit, kes ütleks: “See nimi ei lähe kohe mitte!” (http://www.postimees.ee/180205/kommentaari-keskus.php?ARTIKKEL_ID=158052&TASK=KOMMENTAARID).

Lastele pandavate nimede puhul kehtib mõnevõrra ühiskondlik kontroll. Loomade puhul teeb iga peremees seda, mida fantaasia lubab. Võrdluseks esitan kommentaarid Perekooli foorumist, kus otsiti koerale nime. Suure hulga pakutud nimede hulgast valis omanik välja nime Gucci ning põhjendas:

Meile sobis see kõige paremini, sest kõlab nii eestipäraselt ja lastel lihtne hüüda (<http://www.perekool.ee>).

Vastureakstiooniks oli üldine rahulolu, kuid ka mõned mürgisemad märkused:

Gucci nii eestipärane! (keegi).

Aga kuidas koer teab, et ta on Gucci, aga mitte mingi labane Kutsi? (Selda) (<http://www.perekool.ee>).

Viimasele küsimusele vastas koeraomaniku asemel üks kommenteerija:

Õelad olete. Ilus (vt <http://www.perekool.ee>).

Viimane lause käis ilmselt nime kohta.

Foto 5. Väarikat looma tuleb väarikalt jäädvustada. Selle pildi joonistas Evelyn Fridolin foto järgi tellimustööna 2004.–2005. aastal.

Mis ühes kontekstis on taunitav, on teises lubatav. Tundub, et inimestel on vaja mängida kõikvõimalike kirjapiltidega ning loomanimed annavad selleks suurepärase võimaluse, sest vastutust peaaegu ei kaasne: loom oma arvamust ei avalda, pole ka karta, et tal selle nimega mingeid ebameeldivusi kaasneb – teised koerad-kassid narrima ei hakka ja ametiasutustes ei ole vaja nime alati tähtsaaval dikteerida. Loomal on keerulise nime või tõunime kõrval tavaliselt ka üldkasutatav hüüdnimi, millega teda kutsutakse ja millele ta reageerib. Igal juhul ütleb looma nimi rohkem selle panija kui kandja kohta.

Antroponüümide järjest kasvav osa loomanime funktsioonis kogu maailmas viitab ehk inimese ja looma suhete lähedusele: lemmik on täisväärtuslik pereliige. Kui traditsioonilises ühiskonnas ei peeta inimese nime loomale kohaseks, siis võivad seal taga olla suhted, mis ei tunnista looma inimese võrdväärse partnerina (vt ka Chao 1997). Käesolevaks uurimuseks kogutud tänapäevane materjal pärineb suures osas internetist ja pole teada, kas vastajad on maalt või linnast, seega ei saa anda vastust küsimusele maal ja linnas loomadele antavate inimnimede osa kohta. Teisalt võib antroponüümide ohtrus anda märku loodusest eemaldumisest, mistõttu kõike tajutakse inimesekeskses võtmes. Loomi võetakse antropomorfsete olenditena: nende eest hoolitsetakse nagu inimeste eest, luues neile ilusalonge, rõivamoode, õpetades “inimese kom-

bel” sööma ja lõbutsema. Samast kõneleb Tartu turu väravas kogitud seik, kus omanik valis koos oma suure dogiga koerale kasside hulgast lemmiklooma, olles veendunud, et teeb sedasi õnnelikuks nii oma hoolealuse kui ka selle lemmiku.

Tõuloomade nimereeglid

Omaette rühma moodustavad tõuloomade nimed, mille panekuks on väga ranged ettekirjutused. Tõuloomad on kantud registritesse ja seda tõendab vastav sertifikaat.

Tõuraamatu põhiosasse kandmiseks peab loom põlvnema sama tõugu tõuraamatusse kantud vanematest ja vanavanematest ja olema pärast sündi eeskirjade kohaselt identifitseeritud (vt Põllumajandusloomade aretuse seadus 2004). Tõuraamatusse kantakse tema ametlik nimi, mille all ta esineb igasugustes andmetes, raamatupidamistes, annaalides ja osaleb näitustel või võistlustel. Enamasti oskavad asjatundjad nime järgi öelda, kust ja millise kasvataja loomaga on tegu ning milline on tema sugupuu.

Erinevate loomaliikide kasvatajatel on oma liidud, mis korraldavad ja reguleerivad tõuloomadega seonduvat, sh nendele nime andmist. Et kõige enam peetakse tänapäeval tõukoeri ja -kasse, on lemmikloomade omanikud enam seotud erinevate kennelliitude ja Eesti Kassikasvatajate Liiduga Felix.

Koertele nimede panek on sätestatud järgmiselt. Nimi võib koosneda kennelnimest ja koera nimest. Esimesena kirjutatakse kennelnimi ja seejärel koera nimi. Nime pikkus koos kennelnime ja tühikutega võib olla maksimaalselt 35 tähemärki ega tohi sisaldada numbreid, üksikuid tähti, märke, punkte, komasid. Kui kasvatajal ei ole kennelnime, võib koera nimi olla ainult ühesõnaline, pikkusega maksimaalselt 15 tähemärki ega tohi sisaldada numbreid, üksikuid tähti, märke, punkte, komasid, ühesuguseid ees- ja tagaliiteid.

Kennelnimi peab olema registreeritud Rahvusvahelises Künoloogilises Föderatsioonis (*Federation Cynologique Internationale* = FCI). Pesakonnas ei või olla ühenimelisi koeri. Tõuraamatusse kantud nime ei saa muuta, kuid kasvataja võib lisada koera nime ette kennelnime, mis on registreeritud FCIs pärast pesakonna registreerimist Eesti Kennelliidu (EKL) registris. EKLi büroo võib keelduda registreerimast koeranime, mis on vastuolus hea tavaga. Kui kasvatajal on kennelnimi, on selle kasutamine kohustuslik kõikide pesa-

kondade tõuraamatusse kandmisel ja ühtlasi kohustuslik osa iga koera nimest (vt Eesti Kennelliidu tõuraamatu määrus 2001–2004).

Tõukasside nimenõuded on sama ranged. Igal omanikul, kes soovib registreerida oma kassi poegi, peab olema Kassikasvatajate Liidu Felix poolt heaks kiidetud kasvanduse nimi, mis kirjutatakse kassi nime taha. Ilma kasvanduse nimeta poegi ei registreerita. Nimi ei või olla pikem kui 27 tähemärki, sealhulgas lähevad arvesse kasvatajanimi, sõnavahed ja võimalikud kirjavahemärgid. Kasutada tohib vaid ladina tähestikku (vt Registreerimisreeglid 2003).

Eri liikidele pandavates tõunimedes suuri erinevusi ei ole. Domineerivad inimesenimed, mille valikul arvestatakse sageli looma ema, harvemini isa nime esitähete. Selline nimevalikukriteerium tundub olevat kõige traditsioonilisem ja kasutatavam kõikide loomaliikide puhul, kaasa arvatud suured põllumajandusloomad, nagu hobused ja veised.

Foto 6. Nime kandsid ka kõik nõukogudeaegse ühismajandi tallis elavad sused, keda koduselegi heinateole laenati. Urmas Karu foto. Rannu kihelkond. 1960. aastate teine pool.

Ell Vahtramäe

Kuigi esmapilgul näib tõuloomade nimevaliku mängumaa võrreldes "harilike" loomade omaga olevat ahtake, on siingi võimalik mõningane individuaalsus:

Mõni kasvataja annab pesakondadele nimed tähestiku järjekorras: esimene pesakond algab A-ga, teine B-ga jne. Mõni kasvataja annab ainult sama tähega nimesid ja osal puudub igasugune süsteem. Mõnel on igal pesakonnal oma teema, mõni kasutab värvinimetusi osana jne (<http://www.perekool.ee>).

Kennelliitude kodulehekülgedel eksponeeritavad koeranimesid on keerulised ja pikad. Selliseid nimesid on tüütu hüüda ja need pole ka praktilised: loom reageerib paremini lühikestele, kuni kahesilbilistele nimedele. Seega on tõupuhta lemmiku omanik pärast kennelnime panemist sunnitud tõdema, et loomale on vaja ka korralikku hüüdnime.

Minu cavaliere nimi oli Ribessita Red Rose. Otsisin internetist rooside sorte (sest Rose tähendab eesti keeles roos) ning leidsin ilusa nime Chasidy lühendasin seda ning sain Chasy (<http://www.perekool.ee>).

Nimemaagia mõju nimevalikule

Lemmikule nime valimisel toimivad samad mehhanismid, mis lapsele nime otsides. Arvestatakse sugu, välimust, esivanemaid, tõmmatakse paralleele kuulsustega, viimase puhul lähevad arvesse nii raamatutest kui ka filmidest tuntud loomtegelased, nagu Lassie, Rex, Basilio (siiski ei ole siinkirjutaja kohanud Naksitralide koera nime Krae), ka kuulsad isikud nii mütolooilisest kui ka reaalsest maailmast. Maagilisest aspektist lähtudes peaksid tuntud eeskujude järgi nime saanud isendid kujunema nime mõjul sama silmapaistvaks. Üha enam arvestatakse nime valikul horoskoopide sobivuse, numeroloogia ja nime kõla mõjuga looma iseloomule ja saatusele. Foorumites on kosta üksikuid hääli, mis manitsevad ettevaatusele:

No milleks koerale Deemon või Draakon! Muide, nimi kujundab ka isiksust, väidavad mõned nimespetsialistid – kas tahate en-

Ell Vahtramäe

*dale ikka koju demonit või lohet? Mina eelistan midagi mahe-
damat (<http://www.lemmik.ee/index.php?035175&tid=494>).*

*Tegelikult nime valiku juures tuleb olla äärmiselt ettevaatlik!
Igasugune nimi ei sobi koerale ja nimest sõltub kutsika kogu
saatus. Näiteks mõnele koerale, kes on tähtkujust Sõnn, ei sobi
Amorez või Rozett, jne (<http://koer.ee/loefoorum.php?forumid=2215>).*

Hulgaliselt on netilehekülgi teabega loomade horoskoopide, nume-
roloogia, nimede interpretatsiooni jms kohta. Foorumites lingitak-
se neid lahkesti, nii et iga (inglise keelt valdav) asjast huvitatu saab
informatsiooni kätte.

Nimepaneku tseremooniast

Kuidas saab lemmikloom endale nime ja kas sealjuures on ka min-
geid rituaale? Selline küsimus tekkis, kui lugesin Nelli Teatajas aval-
datud Margo Vaino intervjuud loomakalmistu haldaja Tiit Truumaa-
ga. Juttu oli muu hulgas hauatähistest, sh ristidest. Minu tähelepa-
nu köitis lause:

*Üks omanik, kes kassi hauale risti pani, ütles, et tema kass
(too siiani kass elas 19-aastaseks ja kaalus surres ca 15 kilo)
oligi ristitud (Vaino 2000).*

Küsimustele, kes ristib lemmikloomi ja kuidas seda tehakse, vas-
tuse saamiseks pöördusin Perekooli foorumisse ja tekitasin seal
imestavat kahinat. Loomade ristimine pole eestlaste hulgas tavaks,
ka ei peeta mingeid nimepidusid – lihtsalt looma hakatakse mingi
nimega kutsuma ja ongi kõik. Mõte ametlikust tseremooniast tun-
dus vastanutele võõrastav, kuid oli üksikuid vihjeid, et venelased
vist ristivad loomi tõesti (vt <http://www.perekool.ee>).

Loomade õnnistamine ei ole tõepoolest kreeka-katoliku kiri-
kule võõras. Rahvatraditsioonis on karjakasvatuse seisukohast
üks olulisemaid pühi jüripäev: kirikulegendidest tuntud Püha
Jüri on lõuna- ja idaslaavlastel tuntud karjapatroon. Mõndagi on
neist uskumustest-kommetest kandunud ka Eesti alale. Üle maa
tuntakse jüripäeva kui soodsat päeva karja esmakordseks välja-
laskmiseks. Idapoolses Eestis vene õigeusu alal (Setumaa ning

Ell Vahtramäe

Vaivara, Iisaku ja Kodavere kihelkonna Peipsi-äärsetes külades) on karjalaskmine seotud kirikukombestikuga nagu slaavi rahvastel. Muude karjale õnne toovate menetluste kõrval on kiriku juures karja pühitsetud, et tagada loomade tervis ja kõrge tootlikkus ning kaitsta neid kurjade jõudude eest (vt Hiiemäe 1984: 8–12).

Sobimatu nimi ja nimevahetus

Tavaliselt nähakse loomale nime mõtlemisega palju vaeva ja tulemusega jäädakse rahule. Üldjuhul ei vahetata kord pandud nime täiskasvanud koertel, kassidel ja teistel loomadel, kes oma nimele reageerivad. Siiski on levinud juhud, kus tuntakse nendegi puhul vajadust nimevahetuse järele. Järgnevalt peatun sagedasematel nimevahetuse põhjustel.

Kui majja võetakse noor lemmikloom, koheldakse teda kui nimetut isendit: endiste omanike pandud nime ei aktsepteerita, sageli ei tunta selle vastu huvi. Oma loomale eelistatakse ise nimi panna.

Foto 7. Kass Kiti tuli perre koos nimega. Marilyn Fridolini foto 2005.

Aga mul oli kunagi vesihall kassipoeg ja ma panin talle nimeks Heeringas. Väga tore kiisu oli ja sai hea peremehe, kes küll mingil imelikul põhjusel ristis kassi Niruks (<http://www.perekool.ee>).

Teine lugu on vanema looma võtmisega: kui ta on õppinud mingile nimele reageerima ja see on uuele omanikule vastuvõetav, kasutatakse seda.

Nime on vaja muuta ka juhul, kui loom on kogemata vale nime saanud, eriti kui tema sugu on valesti määratud.

Sain sõbra käest hamstripoisi. Nimeks panime Miku. Pärast tuli välja, et ta on tüdruk, ja me pidime talle uue nime mõtlema. Selleks sai Mann (<http://www.seikleja.net/?op=list&rubriik=93&site=32>).

Sõbrannal oli lapsepõlves kass Ants, kellest sai asjaolude ilmnemisel Preili Ants (<http://www.perekool.ee>).

Nimevahetusena võib käsitleda tegelike nimede asendamist hüüdnimedega. Lemmikul võib ju olla ilus, pikk ja inimkõrvale kaunilt kõlav nimi, kuid kõige paremini reageerivad loomad ühe- ja kahe-silbilistele sõnadele.

Eespool oli juttu koerast nimega Küpsis, tema kohta märgiti, et reageeris hästi ka Püksid, Kükki, Tükki, Üksi ja muude sarnaste sõnade peale (vt <http://www.lemmik.ee/index.php?035175&tid=494>). Lühikesed, enamasti kahe-silbilised on traditsioonilised loomanimedki, sama pikad olid ka algul zoonüümidenä kasutatavad antroponüümid (vt ka Palmeos 1955: 105).

Nime hüüdmisega kaasneb kutsujast ja kutsutavast laiem kuulajatering. On inimesi, kellele teiste reageering on oluline. Mee-nub lugu Tallinnas Koplis elavast kassist nimega Viski, kelle valjult kutsumine toob akendele hulga uudishimulikke nägusid, mida kassi peremees väga naudib. Arvestades, et nimi on kui visiitkaart ja räägib mõndagi nimepanija kohta, peab hüüdnimi olema looma tegelikust nimest lõõvam ja originaalsem: tegeliku nime keerulist kirjapilti ning üksikosade lokkavust ja kalambuuri-lisust saavad nautida vaid lähedased, hüüdnimi aga kostab kõigi kuuldekauguses olijateni, ent peab olema ka kutsutavale üheselt mõistetav.

Kokkuvõte

Artikli pealkirja laenasin ühelt kahtlemata suursuguselt loomakeselt – kassilt nimega Don Carlos Sant Mickael III von Kirbugot und Hyyregelder. Tema endaga tutvusin Kassilehe seitsmendas numbris 2001. aasta talvel, kus ta must valgel ja suisa inimkeeli pajatas oma elust ja tegemistest. Minu meelest on selles nimes väga osavalt ühendatud loomanimeloome uuemad ja vanemad aspektid ja seega sobis see kasutada nii pealkirjaks kui kokkuvõtteks.

Kõrvutades uuemat ja vanemat traditsiooni, on märgatav:

- 1) eri loomaliikide nimede vahel on piirid ähmastunud;
- 2) antroponüümide osa on tänapäeval kasvanud, kusjuures ülekaalus on võõrnimed, omanimedest on eelistatud deminutiivsed vormid;
- 3) uue nähtusena on vaadeldav tõuloomade nimede virr-varr ja neist tuletatud nimed;
- 4) keeruliste nimede kõrval on loomadel suupärased hüüdnimed – vanemas rahvatraditsioonis oli loomal ainult selline nimi, mida sai ka tegelikult kasutada;
- 5) kirjapilt polnud vanemas rahvatraditsioonis tähtis, nüüd aga see kas näitab staatust (tõukoera ju pole nagu paslik mingi lihtlabase nimega kutsuda, eriti kui tõukoer on võetud eelkõige omaniku prestiiži tõstmiseks); teiseks pakub huvitav kirjapilt mõnusat fantaasia- ja sõnamängu;
- 6) loomade hüüdnimed on lihtsad ja lühikesed, et oleksid loomale arusaadavad, kuid võivad sisaldada teatavat nimenalja. Nii pikkuse, loome lähtekohtade kui funktsiooni poolest on hüüdnimed traditsioonilistele nimedele lähemal kui lemmikute täispikad dokumenteeritud nimed.

Kommentaariid

¹ Vassili Jossifovitš Gurko (1864–1937), alates 1916. aastast Vene vägede ülemjuhataja Esimeses maailmasõjas (toim).

² Kindral Piet Arnoldus Cronje (1840?–1911), Lõuna-Aafrika Vabariigi väejuht Inglise-Buuri sõdades (toim).

³ Kindral, hilisem feldmarssal Tamemoto Tamesada Kuroki (1844–1923), Jaapani väeülem Vene-Jaapani sõjas 1904–1905 (toim).

⁴ Vene kindral Anatoli Mihhailovitš Stössel (1848–1915) on ajalukku jäänud Vene-Jaapani sõja ajal Mandžuurias asuva Port Arthuri (praegune Lüshun) kaitsjate juhina (toim).

⁵ Jalaväekindral Aleksei Nikolaevitš Kuropatkin (1848–1925), Vene väejuhte Vene-Jaapani sõjas ja Esimeses maailmasõjas (toim).

⁶ Nikolai Ivanovitš Bobrikov (1839–1904), määrati 1898. aastal Soome kindralkuberneriks; püüdis liita Soomet tihedalt Venemaaga ja hävitada Soome konstitutsioonilist autonoomiat, tekitades sellega soomlastes äärmist meelepaha. Tapeti 16. juunil 1904 (toim).

⁷ Otto Eduard Leopold von Bismarck (1815–1898) oli Saksa 19. sajandi tuntuim poliitik ja Saksamaa esimene riigikantsler. Tema suurimaks teeneks peetakse Saksamaa ühendamist (toim).

⁸ Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen (Georg Zacharias Forsman) (1830–1903), Soome ajaloolane, Helsingi ülikooli professor 1863–1882, kirjamees ja poliitik, 1882. aastast senaator (toim).

⁹ Agathon Meurman, hüüdnimega Kangasala Karu (*Kangasalan Karhu*) (1826–1909), Soome poliitik ja rahvusliku liikumise tegelane, ajakirjanik ja Soome entsüklopeediale alusepanija (toim).

Kirjandus

Chao, Julie 1997. Trend in canine names reflects the times. *2,000 Dog Names* (<http://www.petrix.com/dognames/examiner.html> – 7. jaanuar 2006).

Delfi Naisteleht: Foorum: Lemmikloom (<http://woman.delfi.ee/foorum/list.php?f=24>).

Don Carlos – kass, kes teab, mis on hea. 2001. *Kassileht: Whiskasi ja Eesti Kassikasvatajate Liidu Teataja* 7 (talv). Tallinn: Eesti Kassikasvatajate Liit, lk 3.

Eesmäe, Siivi 2005. Intervjuu Ell Vahtramäele. 23. märts.

Eesti Kennelliidu tõuraamatu määrus 2001–2004. *Eesti Kennelliit* (http://www.kennelliit.ee/dokumendid/ekl_touraamatumaarus?sess_admin=6988e60406e3a5387c51b5f883d5751 – 7. jaanuar 2006).

Eisen, Matthias Johann 1913. Koduloomade nimed. *Eesti Kultura* 3, lk 364–370.

Erelt, Mati & Erelt, Tiiu & Ross, Kristiina 2000. *Eesti keele käsiraamat*. 2., täiend tr. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Foorumid. *Koer.ee* (<http://koer.ee/loefoorum.php?forumid=2215> –17. veebruar 2006).

Hiiemäe, Mall 1984. Jüripäev (23.IV). *Eesti Rahvakalender III: [Jüripäevast viidipäevani]*. Tallinn: Eesti Raamat, lk.8–133.

Imelik nimi. 2002. *Kassileht: Whiskasi ja Eesti Kassikasvatajate Liidu Teataja* 13 (suvi). Tallinn: Eesti Kassikasvatajate Liit, lk 6–7.

Koduloomade nimede kogumisest. 1953. Ahven, Heino (koost). *Kogumistöõ juhendaja eesti keele alal* 3. Tartu: Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Selts, lk 9–13.

Koopman, Adrian 1992. The Socio-Cultural Aspects of Zulu Ox-and Dog-names. *Nomina Africana Journal* 6: 1, lk 1–13.

Kripke, Saul Aaron 2001. *Nimetamine ja paratamatus*. Avatud Eesti Raamat. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Leach, Maria & Fried, Jerome (toim). 1984. Names. Leach, Maria & Fried, Jerome (toim). *Funk & Wagnalls Standard Dictionary of Folklore, Mythology, and Legend*. San Francisco: Harper & Row, lk 781–782.

Lemmik.ee: Lemmikloomade portaal (<http://www.lemmik.ee/index.php?035175&tid=494> – 7. jaanuar 2006).

Ligi, Herbert 1992. Põllumajanduslik tootmine. Kahk, Juhan (peatoim). *Eesti talurahva ajalugu* I. Tallinn: Olion, lk 148–163.

Loorits, Oskar 1990. *Eesti rahvausundi maailmavaade*. Tallinn: Perioodika.

Lotman, Juri 2001. Pärinimede maailm. Lotman, Juri. *Kultuur ja plahvatus*. Ajalugu. Sotsiaalteadused. Tallinn: Varrak, lk 43–51.

Lõugas, Vello 1992. Varajane viljelusmajandus nooremal pronksiajal (I aastatuhande esimene pool e.m.a.). Kahk, Juhan (peatoim). *Eesti talurahva ajalugu* I. Tallinn: Olion, lk 57–64.

Mikkor, Marika 2002. Minu merisigade elust. *Mäetagused: Hüperajakiri* 15, lk 152–158 (<http://www.folklore.ee/tagused/nr15/mikkor.htm>).

Nuter, Veronika 1999. Ebatavalised lemmikud. *Kodu* 5, lk 30–33.

Ojansuu, Heikki August 1912. *Kotieläintemme suomenkielinen nimistö: Etupäässä maanviljelijäin tarpeeksi*. Helsinki: Sana.

Palmeos, Paula 1955. Eesti koduloomade nimedest. *Emakeele Seltsi aastaraamat* I. Tallinn: Emakeele Selts & Eesti Riiklik Kirjastus, lk 97–117.

Perekool.ee: Eesti Ämmaemandate Ühingu Interneti väljaanne (<http://www.perekool.ee> – 6. jaanuar 2006).

Pet Name Category. *Bow Wow: Pet-names with Personality* (<http://www.bowwow.com.au/category/index.asp> – 7. jaanuar 2006).

Postimees: PM Online (<http://www.postimees.ee> – 8. jaanuar 2006).

Põllumajandusloomade aretuse seadus 2004. *Elektrooniline Riigi Teataja – eRT* (<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=750669> – 7. jaanuar 2005).

Registreerimisreeglid 2003. *Felixclub.ee: Eesti Kassikasvatajate Liit Felix: Ametlik kodulehekülg* (<http://www.felixclub.ee/reeglid/regr.doc> – 7. jaanuar 2006).

Roos, Taimi & Tamm, Inger 1981. *Puhuteko suomea?* Tallinn: Valgus.

Sebeok, Thomas Albert 1990. *Essays in Zoosemiotics*. Monographs, Working Papers, and Prepublications: Toronto Semiotic Circle 5. Toronto: University of Toronto.

Seikleja.net: Eesti laste internetiportaal (<http://www.seikleja.net> – 13. veebruar 2006).

Tatira, Liveson 2004. Beyond the Dog's Name: A Silent Dialogue among the Shona People. *Journal of Folklore Research* 41: 1, lk 85–98.

Torp-Kõivupuu, Marju 2004. Risti peale kirjutas: *Ühel papil oli peni...* Eesti loomakalmistukultuurist. *Mäetagused: Hüperajakiri* 25, Tartu, lk 47–76 (<http://haldjas.folklore.ee/tagused/nr25/loomakalmistud.pdf> – 6. jaanuar 2006).

Vaino, Margo 2000. Loomakalmistul puhkab ristitud kass. *Nelli Teataja*. 3. november (<http://www.nelli.ee/989/eelu.html> – 7. jaanuar 2006)